

Нэгдүгээр хэсэг. СОНГОХ ДААЛГАВАР

Санамж: Хариултын хуудасны заавартай сайтар танилцана уу.

- Энэхүү хэсэг нь 40 сонгох даалгавар, нийт 80 оноотой.
- Монгол хэл, уран зохиол, үндэсний бичгийн нэгдмэл агуулгаас бүрдэнэ.
- Даалгавар бүр 5 сонгох хариулттай бөгөөд зөвхөн нэгийг сонгоорой.
- Сонгосон хариултаа хариултын хуудсанд будаж тэмдэглээрэй.

Монгол хэл:

- Эсээг анхааралтай уншиж ойлгоод, даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

Нүүдэлчдийн сэтгэлгээ (эсээ)

2

Хүн төрөлхтний үлэг оршил нь нүүдэл. ...Нүүдэлчдийн оршихуй бол байгаль дэлхий, одон ертөнцтэй зохицон орших оршил. Энэ оршил орчлон ертөнц дээрх өвөг оршил. Амьтан ургамал, уул ус цөм байгаль дэлхий, одот ертөнцтэй зохицон оршихыг эрмэлздэг.

Өвөг оршил нь язгуур сэтгэлгээг бий болгоно. Юмс үзэгдлийг орчлон ертөнц хийгээд бусад юмс үзэгдэлтэй харилцах харилцаанд нь авч үзэж бясалгадаг сэтгэлгээ бол язгуур сэтгэлгээ. Нүүдэлчин монголчууд бол язгуур сэтгэлгээт үндэстэн. Язгуур сэтгэлгээ нь бодотоос* хийсвэр лүү, хийсвэрээс бодот руу орж гарах мэтээр үргэлжийн хөдөлгөөнд байдаг.

Эртний монголчууд орон сууцаа бүтээхдээ гараг эрхсийн түгээмэл хэлбэр болох бөмбөрцөгөн дүрсийг сонгосон нь эдүгээгийн монгол гэр юм. Оршин байх хэлбэрүүдийн дотроос хамгийн бөх бат, төгс төгөлдөр нь бөмбөрцөг хэлбэр. Атом цөмийн нар, сар, одон гараг хүртэлх юмс цөм бөмбөрцөг хэлбэртэй.

Тухайн үндэстэн үнэнхүү язгуур сэтгэлгээтэй байж гэмээн л ертөнц дээрх олон хэлбэрүүдийн дотроос бөмбөрцөг хэлбэрийг сонгосон байж таарна. Энд бөх батаас гадна зохицлыг илүү бодсон нь илт.

Хязгаар хяргагүй олон гараг эрхсийн эрхшээл дунд оршин тогтнох найдвартай хэлбэр бол тэдэнтэй ижилхэн хэлбэртэй орших явдал гэдэг нь маргаангүй.

Эртний монголчуудын эдэлж хэрэглэж байсан сархинаг тоонотой гэр бол эдүгээгийн хатгуур тоонот гэрийг бодвол илүү бөмбөгөр. Тийм гэр өнгөрсөн зууны тавиад оныг хүртэл говийн малчдад мэр сэр байсаар л байсан. Сархинаг тоонот гэр ямар ч догшин салхи, ширүүн бороонд унадаггүйгээр үл барам, хаяаг нь дээш нь сайн шуучихад үерийн ус дайраад өнгөрөхөөс биш аваад явчихдаггүй. Хожимдоо монгол гэрийн унь, тооно хоёр нь саланги болж, тэдгээрийн харьцаа алдагдсанаас конус хэлбэр лүү ойртон шовойж, салхи шуурганд өртөмтгий болсон юм. Хэдийгээр унь, тооно, хана, хаалга, хатавчийн харьцаа өөр болсон хэдий ч монгол гэрийн үндсэн хэлбэр төрх, хийц маяг нь өөрчлөгдөлгүй манай үед хүрч ирсний гол шалтгааныг зөвхөн нүүдэллэн хэрэглэхэд тохиромжтой байснаар тайлбарлалал өрөөсгөл болно. Монголчуудын гурван мянга гаруй жил орон сууцаа үндсээр нь өөрчлөөгүй шалтгааныг сэтгэлгээнээс нь хайх хэрэгтэй. Сууринчдын сэтгэлгээ бол хэрэглээний эрхшээлээр байгалийг өөртөө зохицуулан өөрчлөхийг эрмэлздэг сэтгэлгээ. Нүүдэлчдийн сэтгэлгээ бол байгалийн эрхшээлээр хэрэглээгээ хязгаарлан, байгальд өөрийгөө зохицуулан өөрчлөхийг эрмэлздэг сэтгэлгээ. Энэ бол язгуур сэтгэлгээний төрх.

Ерөөс язгуур сэтгэлгээ бол байгаль цаг агаарын эрс тэс өөрчлөлтгүй үед агуулга хэлбэрийн үл хувьслыг эрхэмлэдэг. Нүүдэлчдийн сэтгэлгээний үндэс нь ийм учраас тэд хэлбэрийг ч, агуулгыг ч өөрчлөхийг төдийлөн хүсдэггүй. Нүүдэлчдийн ойлголтоор, хэлбэр бол байгаль орчинтой зохицох зайлшгүй нөхцөл, агуулга бол орчлонт ертөнцөд өнө удаан оршихын үндэс. Эл учир алив бүхний үнэ цэн, чанар чансааны дээд үнэлэмж бол үзэмж бус хүч тэнхээ, оюун билиг. Байгаль дэлхийтэйгээ зохицон оршиход хүч тэнхээ, ухаан билгээс өөр эрхэм нь үгүй.

Дарма. Батбаяр

бодотоос* - Зохиогчийн бичлэгийн онцлог хадгалсан үг. (бодит гэсэн утгатай)

1. Эсээнд буй үг ямар утга илэрхийлж байна вэ? Тайлбартай нь харгалзуулаад тохирох хувилбарыг сонгоорой.

Үг	Харгалзаа	Үгийн тайлбар
1. оршихуй	☐	а. уг, эх үүсэл, тэргүүн
2. язгуур	☐	б. амьдрах, аж төрөх үндэс
3. хатавч	☐	в. гэрийн хаалга, хана хоёрын уулзвар
4. шуух	☐	г. олон цоорхой нүх сүв болсон нь
5. сархинаг	☐	д. дээш болгох, сөхөх, өргөх

- A. 1b, 2e, 3c, 4a, 5d
 B. 1d, 2b, 3a, 4e, 5c
 C. 1d, 2e, 3b, 4a, 5c
 D. 1b, 2a, 3d, 4c, 5e
 E. 1b, 2a, 3c, 4e, 5d

2. Эсээний хөтөч санаа аль нь вэ?
- Язгуур сэтгэлгээ нь бодотоос хийсвэр лүү, хийсвэрээс бодот руу орж гарах мэтээр үргэлжийн хөдөлгөөнд байдаг.
  - Амьтан ургамал, уул ус цөм байгаль дэлхий, одот ертөнцтэй зохицон оршихыг эрмэлздэг.
  - Атом цөмийн нар, сар, одон гараг хүртэлх юмс цөм бөмбөрцөг хэлбэртэй.
  - Нүүдэлчдийн оршихуй бол байгаль дэлхий, одон ертөнцтэй зохицон орших оршил.
  - Оршин байх хэлбэрүүдийн дотроос хамгийн бөх бат, төгс төгөлдөр нь бөмбөрцөг хэлбэр.
3. “Сархинаг тоонот гэр ямар ч догшин салхи, ширүүн бороонд унадаггүй.” гэсэн хэсгийн толгой өгүүлбэр аль нь вэ?
- Юмс үзэгдлийг орчлон ертөнц хийгээд бусад юмс үзэгдэлтэй харилцах харилцаанд нь авч үзэж бясалгадаг сэтгэлгээ бол язгуур сэтгэлгээ.
  - Хязгаар хярхаггүй олон гараг эрхсийн эрхшээл дунд оршин тогтнох найдвартай хэлбэр бол тэдэнтэй ижилхэн хэлбэртэй орших явдал гэдэг нь маргаангүй.
  - Тийм гэр өнгөрсөн зууны тавиад оныг хүртэл говийн малчдад мэр сэр байсаар л байсан.
  - Монголчуудын гурван мянга гаруй жил орон сууцаа үндсээр нь өөрчлөөгүй шалтгааныг сэтгэлгээнээс нь хайх хэрэгтэй.
  - Хожимдоо монгол гэрийн унь, тооно хоёр нь саланги болж, тэдгээрийн харьцаа алдагдсанаас конус хэлбэр лүү ойртон шовойж, салхи шуурганд өртөмтгий болсон юм.
4. Эсээний дэвшүүлсэн асуудлыг зөв тодорхойлсныг олно уу.
- Нүүдэлчин амьдралын мөн чанарыг таних тухай
  - Гараг эрхсээс санаа авч гэр бүтээсэн тухай
  - Орчлон ертөнцтэй дасан зохицож амьдрах тухай
  - Монгол гэрийн төрөл зүйл, онцлогийн тухай
  - Монгол гэр бөмбөрцөг хэлбэртэй байдаг тухай
5. Эсээний гол санааг илэрхийлэх түлхүүр өгүүлбэрийг олоорой.
- Алив бүхний үнэ цэн, чанар чансааны дээд үнэлэмж бол үзэмж бус хүч тэнхээ, оюун билиг.
  - Байгаль дэлхийтэйгээ зохицон оршиход хүч тэнхээ, ухаан билгээс өөр эрхэм нь үгүй.
  - Язгуур сэтгэлгээ бол байгаль цаг агаарын эрс тэс өөрчлөлтгүй үед агуулга хэлбэрийн үл хувьслыг эрхэмлэдэг.
  - Нүүдэлчдийн сэтгэлгээний үндэс нь ийм учраас тэд хэлбэрийг ч, агуулгыг ч өөрчлөхийг төдийлөн хүсдэггүй.
  - Нүүдэлчдийн ойлголтоор, хэлбэр бол байгаль орчинтой зохицох зайлшгүй нөхцөл, агуулга бол орчлонт ертөнцөд өнө удаан оршихын үндэс.
6. Зохиогчийн ашигласан баримт мэдээллийг шинжилж, зөв харгалзааг олоорой.

Баримтын шинжилгээ		
1	2	3
Баримтаас төрсөн зохиогчийн сэтгэгдэл	Нүүдэлчин амьдралын тухай зохиогчийн өвөрмөц бодол-эргэцүүлэл бүхий баримт	Ажиглалтаас үүдэн гарсан таамаглал бүхий баримт

Эсээнээс сонгосон баримт		
а	б	с
Тухайн үндэстэн үнэнхүү язгуур сэтгэлгээтэй байж гэмээн л ертөнц дээрх олон хэлбэрүүдийн дотроос бөмбөрцөг хэлбэрийг сонгосон байж таарна.	Нүүдэлчдийн сэтгэлгээ бол байгалийн эрхшээлээр хэрэглээгээ хязгаарлан, байгальд өөрийгөө зохицуулан өөрчлөхийг эрмэлздэг сэтгэлгээ.	Эртний монголчууд орон сууцаа бүтээхдээ гараг эрхсийн түгээмэл хэлбэр болох бөмбөрцөг дүрсийг сонгосон нь эдүгээгийн монгол гэр юм.

A. 1b, 2c, 3a   B. 1a, 2c, 3b   C. 1a, 2b, 3c   D. 1b, 2a, 3c   E. 1c, 2b, 3a

7. Монголчуудын гурван мянга гаруй жил орон сууцаа үндсээр нь өөрчлөөгүйн шалтгаан юу вэ?
- Монгол гэрийн үндсэн хэлбэр төрх, хийц маяг нь нүүдэллэн хэрэглэхэд тохиромжтой учраас
  - Байгалийн эрхшээлээр хэрэглээгээ хязгаарлан, байгальд өөрийгөө зохицуулан өөрчлөх сэтгэлгээтэй учраас
  - Хэрэглээний эрхшээлээр байгалийг өөртөө зохицуулан өөрчлөхийг эрмэлздэг сэтгэлгээтэй учраас
  - Ямар ч догшин салхи, ширүүн бороонд унадаггүй, үерийн усанд өртдөггүй, тэсвэртэй учраас
  - Байгаль цаг агаарын эрс тэс өөрчлөлтгүй үед агуулга хэлбэрийн үл хувьслыг эрхэмлэдэг учраас

8. Зохиогчийн батлан нотлох үнэлэмж илэрсэн үзэл бодол бүхий өгүүлбэрийг олоорой.
- Сархинаг тоонот гэр ямар ч ширүүн бороонд унадаггүй.
  - Нүүдэлчин монголчууд бол язгуур сэтгэлгээт үндэстэн.
  - Хүн төрөлхтний үлэг оршил нь нүүдэл.
  - Бөх батаас гадна зохицлыг илүү бодсон нь илт.
  - Өвөг оршил нь язгуур сэтгэлгээг бий болгоно.
9. Эсээний нэг нь нөгөөдөө багтсан (агуулах → агуулагдах) харьцааг илэрхийлж буй үг хэллэг аль вэ?
- одот ертөнц → орчлон ертөнц
  - үлэг оршил → өвөг оршил
  - язгуур сэтгэлгээ → суурин сэтгэлгээ
  - бөмбөрцөг хэлбэр → олон хэлбэр
  - хатгуур тооно → сархинаг тооно
10. “Нүүдэлчдийн ойлголтоор, хэлбэр бол байгаль орчинтой зохицох зайлшгүй нөхцөл, агуулга бол орчлонт ертөнцөд өнө удаан оршихын үндэс.” өгүүлбэрт зохиогчийн ашигласан найруулгын уран маягийг оновчтой тайлбарласан нь аль вэ?
- Агуулга, хэлбэрийн ижил төстэйг сөөлжүүлэн тайлбарласан
  - Агуулга, хэлбэр хоёрын эсрэг болохыг сэргүүлэн тайлбарласан
  - Агуулга, хэлбэр хоёрын адил тэгш эрхтэйг зэрэгцүүлэн тайлбарласан
  - Агуулга, хэлбэр хоёрын төстэй болохыг ижилсүүлэн тайлбарласан
  - Агуулга нь хэлбэрээс давуу болохыг ахиулан тайлбарласан
11. “Оршин байх **хэлбэрүүдийн** дотроос хамгийн бөх бат, төгс төгөлдөр нь бөмбөрцөг хэлбэр.” өгүүлбэрийн тодруулсан “хэлбэрүүдийн” гэсэн үгийг оновчтой салаалан хувиргасан нь аль вэ?
- Оршин байх төлөвүүдийн дотроос хамгийн бөх бат, төгс төгөлдөр нь бөмбөрцөг хэлбэр.
  - Оршин байх нөхцөлийн дотроос хамгийн бөх бат, төгс төгөлдөр нь бөмбөрцөг хэлбэр.
  - Оршин байх үзэгдлүүдийн дотроос хамгийн бат бөх, төгс төгөлдөр нь бөмбөрцөг хэлбэр.
  - Оршин байх байдлын дотроос хамгийн бөх бат, төгс төгөлдөр нь бөмбөрцөг хэлбэр.
  - Оршин байх биетүүдийн дотроос хамгийн бат бөх, төгс төгөлдөр нь бөмбөрцөг хэлбэр.
12. “Монгол гэрийн үндсэн **хэлбэр төрх**, хийц маяг нь өөрчлөгдөлгүй манай үед хүрч ирсний гол шалтгааныг зөвхөн нүүдэллэн хэрэглэхэд тохиромжтой байснаар тайлбарлавал өрөөсгөл болно.” өгүүлбэрийн “хэлбэр төрх” гэсэн үг аль үгтэй холбогдож, ямар гишүүн болох вэ?
- “хийц маяг” үгтэй холбогдож, өгүүлэгдэхүүн гишүүн
  - “өөрчлөгдөлгүй” үгтэй холбогдож, өгүүлэгдэхүүн гишүүн
  - “хүрч ирсний” үгтэй холбогдож, өгүүлэхүүн гишүүн
  - “өөрчлөгдөлгүй” үгтэй холбогдож, өгүүлэхүүн гишүүн
  - “хийц маяг” үгтэй холбогдож, тодотгол гишүүн
13. Олон гишүүн өгүүлбэртэй угсарсан нийлмэл өгүүлбэрийг олж сонгоорой.
- Эртний монголчууд орон сууцаа бүтээхдээ гараг эрхсийн түгээмэл хэлбэр болох бөмбөрцөгөн дүрсийг сонгосон.
  - Нүүдэлчдийн сэтгэлгээ бол байгалийн эрхшээлээр хэрэглээгээ хязгаарлан, байгальд өөрийгөө зохицуулан өөрчлөхийг эрмэлздэг сэтгэлгээ.
  - Байгаль дэлхийтэйгээ зохицон оршиход хүч тэнхээ, ухаан билгээс өөр эрхэм нь үгүй.
  - Ерөөс язгуур сэтгэлгээ бол байгаль цаг агаарын эрс тэс өөрчлөлтгүй үед агуулга хэлбэрийн үл хувьслыг эрхэмлэдэг.
  - Нүүдэлчдийн ойлголтоор, хэлбэр бол байгаль орчинтой зохицох зайлшгүй нөхцөл, агуулга бол орчлонт ертөнцөд өнө удаан оршихын үндэс.
14. “Хүн төрөлхтний **үлэг** оршил нь нүүдэл.” өгүүлбэрийн “үлэг” гэсэн үгээр зохиогч цаг хугацааны ямар утга илэрхийлэхийг зорьсон бэ?
- өнөө цаг
  - балар цаг
  - эрин цаг
  - өмнөх цаг
  - өнгөрсөн цаг
15. Эсээнд байгаа “сэтгэлгээ” гэсэн үгтэй нэг гаралтай үгийг олоорой.
- сэдэл
  - сэдэргэнэ
  - сэдэс
  - сэтэрхий
  - сэдгэр
16. Үйлээс нэр үг бүтээх -л дагавартай бүлэг үг нь аль вэ?
- нөхцөл, түгээмэл, нүүдэл, үзэгдэл
  - түгээмэл, эрхшээл, үзэгдэл, нүүдэл
  - үзэгдэл, оршил, эрхшээл, зохицол
  - зохицол, сэтгэл, оршил, байгаль
  - оршил, зохицол, ургамал, эрхшээл
17. Үгийн бүтцийн зүй тогтлыг ажиглаад цэгийн оронд тохирох үгийг олоорой.
- харилцаа, үндэстэн, сэтгэл, амьтан, ...*
- ургамал
  - хөдөлгөөн
  - тохиромж
  - маргаан
  - агуулга
18. Үйлийн хам холбох нөхцөлөөр хэлбэржсэн холбоо үгсийг олоорой.
- хэрэглээгээ хязгаарлан, зохицон орших
  - үргэлжийн хөдөлгөөн, орчлон ертөнц
  - төдийлөн хүсэх, орон сууц
  - ойртон шовойх, догшин салхи
  - бөмбөрцөгөн дүрс, зохицуулан өөрчлөх

19. Доорх үгсийн бүтээврийн нийлц дэх дүрмийн зөв бодомжийг олоорой.

хийсвэр	+	ээс	=	хийсвэрээс	хэлбэр	+	ийг	=	хэлбэрийг

- A. Зарим үгийн балархай эгшгийг гээхэд үгийн үндэс ихээхэн өөрчлөгдөхөөр болбол балархай эгшгийг гээхгүй.
 B. Үгийн дунд ялгах үүрэгтэй орсон эгшгийг гээхгүй бичнэ.
 C. Гийгүүлэгчээр төгссөн үгэнд урт эгшгээр эхэлсэн залгавар залгахад эцсийн гийгүүлэгчийн өмнөх балархай эгшиг гээгдэхгүй.
 D. Эгшигт гийгүүлэгч эгшиггүйдэхэд хүрвэл балархай эгшгийг гээхгүй.
 E. Дараалсан хоёр заримдаг гийгүүлэгч эгшиггүйдэхэд хүрвэл балархай эгшгийг гээхгүй.
20. “Гийгүүлэгчээр төгссөн үгэнд гийгүүлэгч залгахад үгийн эцсийн гийгүүлэгчийн өмнөх балархай эгшиг гээгдэнэ.” дүрэмд хамаарах үг аль нь вэ?
 A. орчлон B. гурван C. суурин D. ойртон E. зохицон
21. Зөөлний тэмдэг и болсон үг аль нь вэ?
 A. билиг B. оршихуй C. нүүдэлчин D. салхи E. харилцаа

Уран зохиол:

- Ч.Лодойдамбын “Тунгалаг Тамир” романы хэсгийг уншиж ойлгоод, даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

Өмнүүрээ гарсан ялааг үмхэх гээд чадалгүй ангайж хоцорсон шувууны ам шиг голын баруун тал руу хойноос нь орсон урт амны адаг, өргөн дэнж дээр дундаа хонины хашаатай чандманилан буусан гурван гэр хот айл харагдана.

Баруун өмнөх том гэрээс хөх даалимбан дээлтэй хуучивтар луучин* гутал өмссөн, сийлмэл төмөр мэт бэлтэй, үйсэн иштэй хутга зүүсэн, гялалзсан дугуй бор царайтай, тогтож ядсан давхраа алаг хурц нүдтэй, бүдүүн хар гээгтэй хүн гарч ирээд, дөнгөж тэмдэг орж байгаа үүрийн гэгээнд дөрвөн зүг, найман зовхисыг ажиглан зогсов. Энэ хүнийг Итгэлт гэнэ. ...Итгэлтийн бүл гэвэл эхнэр Должин, арван настай хүү Хонгор, долоон настай охин Солонго ийм дөрвөн халуун амь билээ.

-...Ах нь ширлэгдсэн хүн. Луу гүний тамган дээрээс оргоод энд ирлээ. Хүн мэдвэл намайг барьж авна. Гэвч эр хүн эр хүндээ хайртай байдаг болохоор ахдаа тус болох байх гэж итгэж байна гэж Төмөр хэллээ. “Эр хүн эр хүндээ хайртай байдаг” гэдэг үг Хонгорын сэтгэлд харван орж, баяртай инээмсэглэн, ихэмсгээр хоолойгоо засаад:

-Би танд яаж тус болох вэ? гэж хиймэл бүдүүн дуугаар асуугаад хажууд нь тулж зогсов.

луучин* - зуны гутал

22. Зохиолын хэсгээс соёлын хам сэдвийг тодорхойлох үг хэллэгийг олж сонгоорой.
 A. хөх даалимбан дээл, луучин гутал, сийлмэл төмөр мэт бэл
 B. хуучивтар гутал, бүдүүн хар гээг, дугуй бор царай, хурц алаг нүд
 C. Луу гүний тамга, хөх даалимбан дээл, луучин гутал, Итгэлтийн бүл
 D. Луу гүний тамга, чандманилан буусан хот айл, ширлэгдсэн хүн
 E. оргож ирэх, ширлэгдсэн хүн, Луу гүн, намайг барьж авах
23. Зохиолын тодруулсан хэсэгт үндэсний бэлгэдэлт сэтгэлгээний ямар утга илэрч байна вэ?
 A. Зүг чиг ба оршин байхын учрыг таниулан тайлбарлах утга
 B. Тоо ба цаг хугацааны чанарыг амьдрал ахуйдаа шингээх утга
 C. Нутаг ус ба ан амьтантай хоршин, дасаж зохицох утга
 D. Газар орны онцлогийг шилж сонгон, аж төрөх утга
 E. Мал аж ахуйдаа тохируулан хотлон айлсах утга
24. Зохиолын хэсэгт орлуулан төлөөлсөн уран дүрслэл аль нь вэ?
 A. шувууны ам шиг гол B. урт амны адаг C. бүдүүн хар гээг
 D. давхраа алаг нүд E. дөрвөн халуун амь
25. Хонгорын үйлдлээс дүрийн өсөлтийг оновчтой илэрхийлсэн бичиглэлийг олоорой.

A. инээмсэглэх	→	хоолой засах	→	асуух	→	тулж зогсох
B. баяртай	→	ихэмсэг	→	бүдүүн	→	хиймэл
C. сэтгэл	→	инээмсэглэл	→	хоолой	→	асуулт
D. тус болох	→	орж ирэх	→	тулж зогсох	→	инээмсэглэх
E. арван нас	→	эр хүн	→	бүдүүн дуу	→	ихэмсэг төрх

26. Төмөрийн “Эр хүн эр хүндээ хайртай байдаг” гэсэн үгээр дотоод орчны ямар өнгө аяс илэрч байна вэ?
 A. Жаахан хүүхдийг хууран мэхлэх гэсэн өнгө аяс
 B. Оргон зугтааж, ширлэгдэн зовсон өнгө аяс
 C. Бусдад итгэл найдвар төрүүлэх өнгө аяс
 D. Эцэж туйлдан, тусламж гуйж, арга ядсан өнгө аяс
 E. Эр хүний ам тангаргийг ойлгуулсан өнгө аяс

27. Төмөрийн төрх байдал, хэлсэн үг Хонгорын дүрд хэрхэн нөлөөлж байна вэ?
- Луу гүний тамгын газар байдгийг мэдэж авахад нөлөөлсөн.
  - Том эр болж, хүч чадал суусан мэтээр төсөөлөхөд нөлөөлсөн.
  - Хүнд тус хүргэх хэчнээн чухал болохыг ойлгоход нөлөөлсөн.
  - Ширлэгдсэн хүн ямар байдгийг нүдээр үзэхэд нөлөөлсөн.
  - Сэтгэл нь баяртай болж, бүдүүн дуугаар ярихад нөлөөлсөн.
28. Цэгийн оронд тохирох үгийг нөхөж уран зохиолын тодорхойлолтыг гүйцээнэ үү.
... дүр гэдэг хувь хүний давтагдашгүй зан чанар, бусдаас ялгагдах өвөрмөц шинжийг хадгалсан дүрийг хэлнэ.
- зерэг
  - болзолт
  - бодгаль
  - туслах
  - нийтлэг
29. “Монголын нууц товчоо”-д Гурван Мэргэдийн эздийн тухай Жамухын өгүүлсэн:
- “Хамхуул өвс хийсэхэд
Халдах дайсан ирэв гэж
Хар ой чиглэж
Хашхиран дутаагч муу
Хаатай Дармала одоо
Хаа ч үгүй буй за” хэсгийн хэл найруулга, бичил дүрслэлийн уншигчдад үзүүлэх нөлөөллийг оновчтой тодорхойлсон нь аль вэ?
- Дүрийн хараа муутай, алсын бодлогогүй зан төрхийг танихад үзүүлэх нөлөөлөл
  - Дүрийн хөнгөн хийсвэр, үхээнц дорой зан төрхийг танихад үзүүлэх нөлөөлөл
  - Дүрийн чанга дуутай, онгиороо сагсуу зан төрхийг танихад үзүүлэх нөлөөлөл
  - Дүрийн буурь суурьгүй, олныг үймээсэн зан төрхийг танихад үзүүлэх нөлөөлөл
  - Дүрийн өнгөц бодолтой, худал хуурамч зан төрхийг танихад үзүүлэх нөлөөлөл
30. “Монголын нууц товчоо”-д Чингис хааны хэлсэн:
- “Харганын дундуур
Хатгалдан байлдаж
Нуурын хөвөөнөө
Нудралдан тэмцэлдэж
Ирт мэсээр
Ивэлцэн тулъя” хэсэгт шүлгийн ямар холбоц байна вэ?
- зэрэгцэх холбоц
  - хаших холбоц
  - салаавчлах холбоц
  - тэгш холбоц
  - сөөлжүүлэх холбоц

Үндэсний бичиг:

- Эхийг уншиж ойлгоод, асуулт даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

1. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 2. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 3. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 4. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 5. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 6. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 7. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 8. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 9. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 10. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 11. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 12. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 13. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 14. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 15. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 16. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 17. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 18. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 19. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 20. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 21. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 22. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 23. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 24. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 25. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 26. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 27. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 28. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 29. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 30. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 31. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 32. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 33. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 34. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 35. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 36. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 37. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 38. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 39. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 40. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 41. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 42. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 43. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 44. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 45. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 46. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 47. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 48. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 49. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 50. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 51. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 52. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 53. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 54. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 55. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 56. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 57. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 58. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 59. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 60. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 61. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 62. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 63. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 64. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 65. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 66. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 67. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 68. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 69. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 70. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 71. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 72. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 73. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 74. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 75. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 76. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 77. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 78. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 79. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 80. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 81. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 82. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 83. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 84. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 85. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 86. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 87. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 88. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 89. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 90. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 91. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 92. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 93. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 94. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 95. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 96. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 97. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 98. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 99. Өмнөх үеийн үзүүлэлт 100. Өмнөх үеийн үзүүлэлт	Үүнийх нь ачаар Чингис хааныг үнэнч үгтэй, шударга нөхөд тойрон хүрээлж чадсан билээ.

31. Өмнөх үеийн үзүүлэлт
- Хөвгүүндээ хөндлөнгийн муу үг аюултайг айлдсан.
  - Сорхон Шард хөндлөнгийн муу үг аюултайг айлдсан.
  - Шадар нөхдөдөө хөвсөргөн муу үг аюултайг айлдсан.
  - Олон аймгуудад хажуугийн муу үг аюултайг айлдсан.
  - Чулуун, Чимбай хоёрт халтай муу үг аюултайг айлдсан.

38.	دنيا يسمو بهو ديتيم وځيړيا دمن مولا دږ مولا مومنتستين .. مولا مومنتستين ..	A. دديتيم	B. دديتيم	C. دديتيم	D. دديتيم	E. دديتيم
39.	دنيا څو څو «دديتيم» مولا دږ مولا دږ مولا دږ مولا دږ مولا دږ مولا دږ مولا دږ مولا دږ	a. шар - хор шар, уур омог b. шар - агталсан эр үхэр c. шар - халдварт өвчин	A. a1,b2,c1 D. a2,b2,c1	B. a2,b1,c1 E. a1, b2,c2	C. a1,b1,c2	1. 2.
40.	«ЛННХ» - څو دديتيم څو دديتيم دديتيم څو دديتيم دديتيم څو دديتيم دديتيم څو دديتيم	A. دديتيم	B. دديتيم	C. دديتيم	D. دديتيم	E. دديتيم

Хоёрдугаар хэсэг. ХАРГАЛЗУУЛАХ ДААЛГАВАР

Санамж:

- Энэ хэсэг нь 4 даалгавар, нийт 20 оноотой.
- Сонгох даалгавар биш тул харгалзааг зөв тогтоож, тохирох хариуг будаарай.
- Зөв харгалзуулсан хариулт бүр 1 оноотой.

2.1. Хэлц өгүүлбэрийн гэг-, хэмээ- холбох үгийг илрэх утгатай нь харгалзуулаарай. (a, b, c, d, e мөр бүрд нэг хариулт тааруулаарай. 1, 2, 3, 4 дүгээрт байгаа нэр томьёо давхцаж болно.)

Хэлц өгүүлбэр		Холбох үг	Илрэх утга
• Агуу гэдэг ууланд Гүүгү гэдэг амьтан. • Ямар юм муухай вэ гэвэл Үл мэдэгч муухай гэв. • Идэр насан гэгч Мандарваа цэцгийн адил.	• Авдар дээр алим байна Авъя гэсэн айгаад байна Идье гэсэн ичээд байна. • Даарахгүй гэж Дахтай төрөв. Далдирахгүй гэж Хуягтай төрөв.	a. гэдэг b. гэвэл c. гэгч d. гэсэн e. гэж	1. зорилгын утга 2. болзлын утга 3. шалтгааны утга 4. тодосгогчийн утга

2.2. Ятган итгүүлж бичихэд ашиглах дүрслэлийн жишээг нэр томьёотой нь зөв харгалзуулаарай. (a, b, c, d, e мөр бүрд нэг хариулт тааруулаарай. 1, 2 дугаарт байгаа нэр томьёо давхцаж болно.)

a. цэнхэр хадаг	1. Ерийн тодотгол
b. удаан алхаа	2. Зүйрлэлт чимэг үг
c. тоонот гэр	
d. алтан нар	
e. номин огторгуй	

2.3. Л.Түдэвийн “Оройгүй сүм” романы тодруулсан хэсгийг уран дүрслэлтэй нь тохируулаарай. (a, b, c, d, e мөр бүрд нэг хариулт тааруулаарай. 1, 2, 3, 4 дүгээрт байгаа нэр томьёо давхцаж болно.)

a. –Муухай тамд унаж байна гэж зүүдэллээ шүү. –Захаар...тэнэсэн хойно зүүдлэлгүй яахав. Элдэв муу юм хараа биз. Эмгэн голыг нь олоод хэлчихжээ. b. ...Андуу нутгийн төвөд Пагсан онц муухай зантай. Хааяа юм асуухад Пагсан зөрүүд сарлаг шиг загнадаг. c. Битгий сандарцгаа. Сэгсгэр дээрэмчид довтолж байна. Бяр чадалтай нь тэдэнтэй үзэлц. d. Нэг хэсэг нь цувааны эх өөд, нэг хэсэг нь дундуур, нөгөө нь сүүл рүү дайрцгаав. Дундуур дайрагсад Чоймчиг гэлэнгийн галынханд таарчээ. e. Тэмээн толгойтой, бугын эвэртэй, могойн хүзүүтэй, загасан хайрстай, үнээний чихтэй, барын ууцтай хачин амьтныг луу гэж бурхны номд бичжээ.	1. зүйрлэл 2. төлөөлөл 3. хэтрүүлэл 4. тойруулал

2.4. Холбоо үгийг уншаад бичлэг ижил, утга өөр бүтээврийг нэр томьёотой нь харгалзуулаарай. (a, b, c, d, e мөр бүрд нэг хариулт тааруулаарай. 1, 2, 3, 4 дүгээрт байгаа нэр томьёо давхцаж болно.)

A.	B.	C.	D.	E.	
بەشەر	بەشەر	بەشەر	بەشەر	بەشەر	1. Тодотгон холбох -aa ⁴ нөхцөл
بەشەر	بەشەر	بەشەر	بەشەر	بەشەر	2. Үйлээс нэр үг бүтээх -aa ⁴ дагавар
بەشەر	بەشەر	بەشەر	بەشەر	بەشەر	3. Нэрээс нэр үг бүтээх -га ⁴ дагавар
بەشەر	بەشەر	بەشەر	بەشەر	بەشەر	4. Бусдаар үйлдүүлэх хэвийн -га ⁴ дагавар

